

El picaporta

(ALDC, II, 233. El picaporta)

El concepte ‘peça de metall penjada a una porta i que, alçant-se i deixant-se caure, serveix per a trucar’ coneix una variant que predomina en el cat. or., *picaporta*, *picaportes*, i una altra que s’estén sobretot pel cat. occ., *picaport* (també eivissenc, on és un valencianisme, com *dacsa*, *gord*, *amprar*, etc.); eventualment poden designar també un ‘mecanisme que serveix per a obrir i tancar la porta’. Sembla que la forma originària seria *picaporta*, de formació transparent (present d’indicatiu de *picar* + *porta*), convertida fàcilment en *picaportes*; la més occidental, *picaport*, seria resultat d’una masculinització de *picaporta* (una *picaporta* > un *picaporta* > un *picaport*), afavorida pels nombrosos mots masculins, acabats en *-ort* (*suport*, *deport*, *import*, *transport*,

etc.); aquesta variant ha passat a l’aranès (*picapòrt*, *picaført*, aquest amb homonimització semàntica d’aquell) i possiblement al castellà *picaporte* amb un reforç vocàlic d’acord amb un model d’equivalència cat. *-rt* = cast. *-rte* (*fort*/*fuerte*, *sort*/*suerte*, etc.). Només *picaporta* ha tingut accés a la normativa, mentre que *picaportes* s’ha concretat en ‘persona que va demanant caritat de porta en porta’.

Altres mots s’han format: a) entorn de la idea de ‘picar, tocar, trucar, batre’: *picador*, *pic*; *tocador* (amb el cast. *llamador*), *trucaportes*, alg. *batent* (← it. *battente*); b) entorn de la idea de ‘agafar’: *agafamans*; c) a partir d’un objecte concret que fa la funció de picaporta (*martell*, *maça*, etc.): *martell* (*martellet*), *maça* (*maçoleta*), *anella* (*anell*),

balda (*baula*), aquesta, amb el canvi *-LD-* > *-ll-* > *-wl-*, com les *Escaules* < les (*Es*)*caldes*, ses *Arnaules* < ses *Arnaldes*, etc. Per a una ampliació del tema, veg. MASSANELL, 2002.

